

Soklin koetoiminta edellyttää ympäristövaikutusten arviointia

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ja Sompion Luonnonystävät katsovat, että Soklin koetoiminta on mittakaavaltaan YVA-lain liitteen 1 kohdan 2a) mukainen hanke, joka edellyttäisi YVA-menettelyä, koska hankealueen kokonaispinta-ala ylittää 25 hehtaarin rajan.

Kaivoslain mukaan kaivosalueella tarkoitetaan aluetta, joka tarvitaan kaivostoiminnan harjoittamiseen, kaivosmineraalien hyödyntämiseen ja kaivoksen tarvitsemiin muihin toimintoihin. Kaivosalueeseen luetaan tyypillisesti kaivoslouhos, kaivannaisjätteen sijoitusalueet, rikastamo ja muut rakennukset, kaivoksen sisäiset tiet ja kuljetusreitit sekä tarvittavat oheistoiminnot, kuten vedenkäsittelyallas sekä pumppaamo ([Kaiva.fi](https://www.kaiva.fi)).

Soklin koelouhoksen toimintoja varten aidattava alue kattaa 18 ha ja koerikastamon toimintoja varten aidattaisiin 21 ha. Kaivosalueen pinta-alaksi tulee näin 39 ha, mikä ylittää YVA-lain selvityksen tarveharkinnan rajan. Lisäksi käyttöön otettavaksi suunniteltu 45 vuotta vanha pumppaamo sekä kaavailtu uusi porakaivo sijaitsevat aidatun alueen ulkopuolella. Kaivosalueeseen tulisi edellisen selvityksen mukaan lukea myös malminkuljetusreitti louhoksesta rikastamolle.

Lisäksi YVA-lain (252/2017) 3 § mukaisessa yksittäistapausharkinnassa sellaiseen hankkeeseen, joka todennäköisesti aiheuttaa laadultaan ja laajuudeltaan, myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset huomioon ottaen, merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia sekä lain liitteessä 2 esitetyillä perusteilla tarkasteltuna Soklin suunniteltu koelouhinta täyttäne kriteerit, joiden perusteella YVA-menettelyä tulee soveltaa, muun muassa seuraavilta osin:

1. Hankkeen ominaisuudet:

Liitteen 2 kohdan 1 c) mukaisesti hanke kohdistuu luonnonvarojen käyttöön poikkeuksellisen herkällä alueella, jossa luonnonolosuhteet ovat erityiset. Viittaamme tämän osalta erityisesti KHO:2022:38, jossa on käsitelty Sokliojaan kohdistuvia riskejä osana Nuorttijoen vesiekosysteemiä. Lisäksi viittaamme KHO: esille tuomaan mahdollisuuteen, että Soklin ahot ympäristölupahakemuksen menettelyiden aikana todetaan muodostavan erityisen luonnonolosuhteen. Tätä ei suljettu pois myöskään tuoreessa Lapin ELY-keskuksen (nyk. LVV) selvityksessä puuttomista kivennäismaista (2025). Pyydämme huomioimaan, että louhoksen aiheuttama pohjaveden alenema ulottuisi pitkälle Valtasenvainion Soklin ahot -esiintymälle.

Kohdan 1 d) , 1 e) mukaisesti hankkeessa muodostuu jätettä, johon liittyy pilaantumisen ja haittojen riski erityisesti niobirikasteen uraani- ja toriumpitoisuuden (1400 - 1600 ppm U ja 9000- 10 000 ppm Th) vuoksi. Rikasteesta vain osa otettaisiin talteen, mikä lisää

ympäristöriskejä. Lisäksi on huomattava, että rikastustoiminta on suunniteltu vanhan koerikastamon alueelle, joka on jo aiemmin kuormittunut haitta-aineista. Kaivosyhtiö ei ilmoita rikastushiekka-altaaseen päätyvän korkea-aktiivisen jätteen määrää, vaan sen sanotaan tarkentuvan toiminnan edetessä.

Kohdan 1 g) mukaisesti hankkeesta aiheutuu ihmisten terveydelle riskejä, jotka liittyvät ennen muuta radioaktiivisten aineiden mahdolliseen leviämiseen veden ja ilman kautta ja sitä kautta kertymiseen ravintoketjuihin sekä suunniteltuun rikastushiekan kuivaläjitykseen. Kuivaläjitys on valittu päämenetelmäksi ilman vaihtoehtojen kunnollista selvittämistä. Rikasteessa sallittu uraani- ja toriumpitoisuus (500 ppm) ylittyy hankkeessa moninkertaisesti.

2. Hankkeen sijainti:

Kohdan 2 a) mukaisesti hankealueella on merkitystä nykyiselle maankäytölle, mm. luontomatkailulle ja poronhoidolle, joiden toimintaedellytykset alueella romahtaisivat. Hanke on muutoinkin kaavan vastainen. Soklin osayleiskaavassa rikastamo on sijoitettu kokonaan eri paikkaan kuin nyt. Myös koelouhosalue ulottuu kaavassa esitetyn rajauksen ulkopuolelle.

Kohdan 2 b) mukaisesti alueen maa- ja kallioperästä johtuen kasvillisuus on poikkeuksellisen rehevä ja monimuotoinen. Alueella esiintyy mahdollisesti globaalistikin ainutlaatuinen luontotyyppi, Soklin ahot. Louhosalueen tuntumassa esiintyy mm. lehtoja ja lettoja ja useita uhanalaisia lajeja, kuten lettorikko ja kiiltosirppisammal.

Kohdan 2 c) mukaisesti alueen luonnonympäristön sietokyky on heikko. Alueella esiintyy mm. vesitalouden suhteen herkkiä luontotyyppisiä ja lajeja (mm. lettorikko). Ahoista omalaatuisimmat, kuivat ahot ovat hyvin alttiita tallaantumiselle ja puuttomina alueina saasteiden pölyleviämiselle. Loitsanan alue on kulttuurihistoriallisesti merkittävä. Lammen rannalla sijaitsee mm. Suomen toiseksi vanhin asuinpaikka. Loitsana kerää pohjavesiä joka suunnalta ympäriltään. Mahdollinen pohjavesien saastuminen on lammelle merkittävä uhka.

3. Vaikutusten luonne:

Kohdan 3 a-c) mukaisesti vaikutukset voivat olla laaja-alaisia ja kohdistua laajalle maantieteelliselle alueelle, niillä voi olla rajat ylittäviä vaikutuksia, ja ne voivat olla luonteeltaan merkittäviä. Muistutamme, että koelouhosta ja rikastusta suunnitellaan alueelle, joka on Suomen vähävetisimpiä. Alueen vesistöjen haavoittuvuutta mm. radioaktiivisten päästöjen suhteen lisää myös karbonaattista johtuva veden luontainen pehmeys.

Lisäksi kohtien 3 d-e) mukaisesti vaikutukset voivat olla voimakkaampia ja monitahoisempia sekä todennäköisempiä, kuin mitä hakemuksessa esitetty, koska hakemus perustuu puutteellisiin selvityksiin ja tietoihin, kuten aiemmassa lausunnossamme olemme esittäneet. Vaikutukset voivat 3 g) mukaisesti olla pitkäkestoisia ja osin palautumattomia. Koska

LAUSUNTO 27.3.2026

vaikutuksia on hakemuksessa lähtökohtaisesti vähätelty ja ne perustuvat puutteellisiin tietoihin, ei niille ole myöskään osoitettu 3 h) mukaista vaikutusten tehokasta lieventämistä.

Näin ollen hanke todennäköisesti aiheuttaa laadultaan ja laajuudeltaan merkittäviä ympäristövaikutuksia, minkä vuoksi YVA-menettelyn soveltaminen on perusteltua.

Pellossa ja Kemissä 27.3.2026

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri

Saara Laivamaa
puheenjohtaja

Outi Lampela
sihteeri

Sallassa ja Sodankylässä 27.3.2026

Sompion Luonnonystävät

Sisli Piisilä
puheenjohtaja

Leena Pyhäjärvi
varapuheenjohtaja